

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจทำให้ปัจจุบันพบว่าพฤติกรรมทางศาสนาเป็นแกนภายในของบุคลิกภาพของบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อการกำหนดแนวทางพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ความเชื่อ ศรัทธาค่านิยมทางศาสนา มีบทบาทต่อวิถีประเพณีปฏิบัติทางสังคม ทั้งในส่วนที่เป็น การตอบสนองให้เกิดการสร้างสรรค์ การเรียนรู้ความรู้สึกนึกคิด การตัดสินใจ และการมีมติเลือก ของสมาชิกในสังคมให้แตกต่าง หรือสอดคล้องกันได้ ระบบศาสนาจึงมีอิทธิพลแผ่ทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อพฤติกรรมอื่นๆ เช่นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ตลอดจนการส่งเสริมสร้างสรรค์คุณค่า หรือค่านิยมใหม่ให้แก่สมาชิกในสังคม

การสร้างแนวร่วมทางพฤติกรรม องค์การศาสนา สามารถทำให้มนุษย์ที่ต่างเผ่าพันธุ์ ต่าง เชื้อชาติ ต่างสีผิว ยอมปฏิบัติที่จะอยู่ร่วมกันอย่างปรองดอง และยอมปฏิบัติตามไปในทางเดียวกัน อย่างพร้อมเพรียง เพื่อบรรลุจุดหมายของศาสนา และอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองได้ การสร้างแนวร่วมทางอุดมการณ์ในสังคม และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนล้วนเป็น ผลสำเร็จจากสถาบันศาสนาเป็นจักรกลสำคัญทั้งสิ้น

มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพในด้านต่างๆ สูงล้ำเกินกว่าสัตว์อื่นจะเทียบเคียง ได้ กล่าวคือ มนุษย์เป็นสัตว์ที่ใช้สมอง มีเหตุผล มีปัญญา และพัฒนาการอันซับซ้อน จึงไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใดถ้ามนุษย์เราจะฝืนมากกว่าสัตว์ประเภทอื่น ที่เป็นเช่นนี้เพราะ สมองของเราซับซ้อน มากกว่านั้นเอง เรื่องราวของความฝืนกับการทำนายฝืนนั้น ดูเหมือนจะแยกกันไม่ออกเลย เราได้ให้ความ สนใจกันมานานแล้วตั้งแต่ยุคโบราณ กระทั่งถึงยุคไฮเทคและอาจสืบเนื่องต่อไป^๑

อย่างไรก็ตาม ทุกวันนี้เรามีทฤษฎีหลากหลายสำหรับใช้อธิบายว่า ความฝืนเหล่านั้นเกิด ได้อย่างไร เกิดขึ้นเมื่อใด มีอะไรเป็นสาเหตุ และมีผลกระทบต่อชีวิตของเราหรือไม่ ด้วยวิทยาการ อันล้ำเลิศแห่งยุคสมัย จึงทำให้เรื่องราวเกี่ยวกับความฝืนมิใช่สิ่งลึกลับซับซ้อนอีกต่อไป แม้ว่าบาง เสี้ยวจะมีคำถามตามติดมาอีกมากมายก็ตาม เรารู้ว่าเราหลับฝันทุกคืน แต่ละคืนจะเสียเวลาราว

^๑ พระมหาลำพันธ์ จิตรตโน (อุดมรัตน์), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความฝืนในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศาสนาสตวรรษมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

หนึ่งชั่วโมงถึงหนึ่งชั่วโมงครึ่ง สำหรับฝันถึงเรื่องต่าง ๆ ทุกคนต้องการนอนหลับฝัน ที่กล่าวว่านอนหลับสนิทไม่ได้ฝันเลยนั้น เป็นเพราะเขาจดจำในรายละเอียดของความฝันนั้น ๆ ไม่ได้เสียมากกว่า

ในเรื่องการทำนายทายทักในพุทธศาสนา มีเรื่องความฝันอยู่มากและมีหลักฐานชัดที่สุด มีทั้งชั้นบาลีที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์ก่อนตรัสรู้ ในชั้นอรรถกถาก็มีเรื่องพระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว นอกจากนั้นยังมีพระสุบินของพระนางสิริมหามายาในขณะที่พระโพธิสัตว์เสด็จจุติถีลงปฏิสนธิในพระครรภ์ พระสุบินของพระเจ้าอโศกมหาราช พระสุบินของพระเจ้าวิเทหราชในมโหสถชาดก และพระสุบินของพระนางมัทรีในพระเวสสันดรชาดก เป็นต้น

ความฝันที่เกิดขึ้นเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้ความหมาย แต่สามารถตีความออกมาให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ โดยทั่วไปเป็นหน้าที่ของโหร เรื่องความฝันบอกเหตุอนาคตนี้ตามหลักฐานของพุทธศาสนาเห็นว่าเป็นไปได้ ดังที่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงพยากรณ์พระสุบินของพระองค์เองและพยากรณ์พระสุบินของพระเจ้าปเสนทิโกศล^๒ ซึ่งคำพยากรณ์เหล่านี้ก็เห็นได้จริงในยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่าการตีความหมายสัญลักษณ์ในความฝันไม่ได้ใช้ญาณในการหยั่งรู้หรืออนาคตังสญาณ เพราะแม้โหรที่ร่ำเรียนมาก็สามารถทำนายได้เหมือนกัน แสดงว่าในตัวความฝันเองต้องสะท้อนเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ฝัน ออกมาในรูปสัญลักษณ์ต่างๆ เรื่องนี้ทางจิตวิทยามีการศึกษาไว้มาก ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงเหตุของความฝันไว้ มีในอรรถกถาดังนี้

บุคคลเมื่อจะฝันนั้น ย่อมฝันเพราะเหตุ ๔ ประการคือ เพราะธาตุกำาริบ ๑ เพราะเคยทราบมาก่อน ๑ เพราะเทวดาสังหรณ์ ๑ เพราะบุพนิมิต ๑ บรรดาเหตุ ๔ อย่างนั้น คนผู้มีธาตุกำาริบ เพราะประกอบด้วยปัจจัยอันทำให้คิดเป็นต้นกำาริบ ชื่อว่า ย่อมฝัน เพราะธาตุกำาริบ และเมื่อฝัน ย่อมฝันต่าง ๆ เช่นเป็นเหมือนตลกจากภูเข เหมือนเหาะไปทางอากาศ และเหมือนถูกเนื้อร้าย ช้างร้าย และโจรเป็นต้น ได้ติดตาม เมื่อฝันเพราะเคยทราบมาก่อน ชื่อว่า ย่อมฝันถึงอารมณ์ที่ตนเคยเสวยมาแล้วในกาลก่อน

พวกเทวดาย่อมนำอารมณ์มืออย่างต่าง ๆ เข้าไป เพื่อความเจริญบ้าง เพื่อความเสื่อมบ้าง เพราะเป็นผู้มุ่งความเจริญบ้าง เพราะเป็นผู้มุ่งความเสื่อมบ้าง แก่บุคคลผู้ฝันเพราะเทวดาสังหรณ์ ผู้ที่นั้นย่อมฝันเห็นอารมณ์เหล่านั้นด้วยอำนาจของพวกเทวดานั้น เมื่อบุคคลฝันเพราะบุพนิมิต ชื่อว่า ย่อมฝันที่เป็นบุพนิมิตแห่งความเจริญบ้าง แห่งความเสื่อมบ้าง ซึ่งต้องการจะเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งบุญและบาปเหมือนพระมารดาของพระโพธิสัตว์ ทรงพระสุบินนิมิตในการที่จะได้พระโอรสละนั้น เหมือนพระโพธิสัตว์ทรงมหาสุบิน ๕ และเหมือนพระเจ้าโกศลทรงพระสุบิน ๑๖ ประการละนั้นแล

^๒ วิ.มหา.อ. (ไทย) ๒/๒๓๕/๖.

บรรดาความฝัน ๔ อย่างนั้น ความฝันที่คนฝัน เพราะธาตุกำเริบ และเพราะเคยทราบมาก่อนไม่เป็นจริง ความฝันที่คนฝันเพราะเทวดาสงสรรค์จริงก็มี เหลวไหลก็มี เพราะว่าพวกเทวดาโกรธแล้ว ประสงค์จะให้พินาศโดยอุบาย จึงแสดงให้เห็นวิปริตไปบ้าง ส่วนความฝันที่คนฝันเพราะบุญนิमित เป็นความจริงโดยส่วนเดียวและ ความแตกต่างแห่งความฝัน แม้เพราะความแตกต่างแห่งมูลเหตุทั้ง ๔ อย่างนี้ละกันก็มีได้เหมือนกัน ก็แลความฝันทั้ง ๔ อย่างนี้นั้น พระเสขะและปุณฺณเท่านั้น ย่อมฝันเพราะยังละวิปัสสนาไม่ได้ พระอเสขะทั้งหลาย ย่อมไม่ฝันเพราะท่านละวิปัสสนาได้แล้ว”^๓ และในมิลินทปัญหาที่มีการถามปัญหาเกี่ยวกับความฝันไว้เหมือนกัน ดังนี้

...ผู้เห็นสุบินนิमित คือผู้ฝันมีอยู่ ๖ จำพวก ได้แก่ จำพวกลมกำเริบ ๑ ดีกำเริบ ๑ เสมหะกำเริบ ๑ สิ่งทั้ง ๓ นี้กำเริบ ๑ เทวดาอุปสังสรรค์ ๑ สิ่งที่เคยประพฤติมาปรากฏ ๑ ๑ ในการฝัน ๖ อย่างนั้น สิ่งที่เคยประพฤติคือ บาปบุญที่ทำไว้ในปางก่อนมาปรากฏให้เป็นนิमितเท่านั้น เป็นของจริงเสมอไป..^๔

เห็นได้จากอรรถกถาและมิลินทปัญหาว่า ความฝันที่เกิดจากบุญบาปที่ทำไว้มาแสดงเป็นบุญนิमितให้เห็นนั้น มีความเป็นจริงเสมอ แสดงว่าความฝันบางครั้งสามารถบอกเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้จริง ตามพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญาเถรวาท

เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจแก่ผู้วิจัยเอง และเพื่อความรู้ที่กระจำแจ้งในเรื่องดังกล่าว สำหรับท่านที่สนใจศึกษางานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษา เพื่อตอบคำถามเหล่านี้คือ ความฝันคืออะไร ความฝันเกิดขึ้นได้อย่างไร ความฝันบอกเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นให้ทราบล่วงหน้าได้จริงหรือไม่ หรือ เป็นลางบอกเหตุที่จะเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ เรื่องราวของความฝันจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้อย่างไร เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะยกทฤษฎีของ นักจิตวิทยามาแสดงประกอบ ควบคู่กับตำราทางพระพุทธศาสนาเถรวาทคือ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะได้ไขปริศนาความเชื่อในความฝัน ที่อยู่คู่กับชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มานาน เพื่อให้เป็นที่เข้าใจยิ่งขึ้นต่อไป

อย่างไรก็ตามในฐานะที่เราเป็นพุทธศาสนิกชน ควรอย่างยิ่งที่จะต้องประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ ซึ่งถือว่า คนมีกิเลสเท่านั้นที่ฝัน และยังถืออีกว่า เมื่อใดก็ตามที่เราเกิดตัณหา (ความอยาก) ขึ้น เมื่อนั้นอุปาทาน (ความยึดมั่น ถือมั่น)

^๓ วิ.มหา. (ไทย) ๑/ ๓/๑๐๓.

^๔ ปุ๋ย แสงฉาย, มิลินทปัญหา ฉบับพร้อมด้วยอรรถกถา ฎีกา, (กรุงเทพมหานคร : ลูก ศ. ธรรมภักดี, ๒๕๓๐), หน้า ๓๖๖.

จะเกิดตามมาทันที ซึ่งตัณหานี้เองเป็นตัวที่ทำให้คนเราจะต้องกลับมาเกิดอีก จึงพอจะสรุปสั้นๆ ได้ว่า ครอบครัวยังฝืนอยู่ แสดงว่าเรายังมีกิเลส ตัณหา อุปาทาน คราบนั้นเราจะต้องกลับมาเกิดอีกแน่นอน

ความเชื่อทางศาสนาของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ปรากฏอยู่ในชีวิตจิตใจของชาวบ้าน แล้วแสดงออกในลักษณะเป็นจิตสำนึก จิตไร้สำนึก ประสบการณ์ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมต่างๆ จากสภาวะที่ชีวิตต้องเผชิญได้แก่ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ความไม่แน่นอนของโชคชะตา และธรรมชาติแวดล้อม ซึ่งมักปรากฏออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา การนอนเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับคนทั่วไป ใช้เวลาในการนอนถึงหนึ่งในสามของเวลาในชีวิตทั้งหมด โดยเฉลี่ยคนเราจะนอนวันละ ๘ ชั่วโมง แต่ใครจะนอนกี่ชั่วโมงในหนึ่งคืนนั้น ขึ้นอยู่กับสุขภาพและความเคยชินของผู้นั้น เพราะความฝันเป็นธรรมชาติของคนหลับ และก็เป็นส่วนหนึ่งของการนอนนั้นด้วย

จากปัญหาดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเชื่อในความฝันที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อจะได้ทราบว่าความฝันมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านดงสว่างอย่างไร

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความฝันที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความเชื่อในความฝันของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความฝันที่มีอิทธิพลต่อของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องความเชื่อในความฝันที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็นดังนี้

๑.๓.๑ ด้านเอกสาร

เอกสารชั้นปฐมภูมิ ศึกษาความฝันในพุทธศาสนาเถรวาท ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารชั้นทุติยภูมิ ศึกษาจากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และหนังสือที่นักปราชญ์ทั้งหลาย งานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ที่เขียนไว้เกี่ยวกับความฝัน

๑.๓.๒ ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับความฝันอยู่ ๓ ด้านดังนี้

- ๑) ศึกษาความฝันที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๒) ศึกษาความเชื่อในความฝันของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
- ๓) ศึกษาวิเคราะห์ความฝันที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๓.๓ ด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย

- ๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
- ๒) กลุ่มกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงโดยยึดเวลา (อายุ) เป็นเกณฑ์ จำนวน ๑๕ คน ประกอบไปด้วย

๑. กลุ่มที่ ๑ ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๕ คน

๒. กลุ่มที่ ๒ ที่มีอายุ ๒๕ – ๕๐ ปี จำนวน ๕ คน

๓. กลุ่มที่ ๓ ที่มีอายุ ๑๕ – ๒๕ ปี จำนวน ๕ คน

๑.๔ ประเด็นที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ต้องการทราบความฝันที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ ต้องการทราบความเชื่อในความฝันของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ ต้องการทราบการวิเคราะห์ความฝันที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความเชื่อ หมายถึง ความศรัทธาที่เกิดจากความกลัวในอำนาจที่เหนือธรรมชาติที่มีอำนาจบันดาลสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปถ้าไม่ทำตาม โดยอาจมีเหตุผลรองรับหรือไม่ก็ได้ ในงานวิจัยนี้หมายถึงความเชื่อที่เกิดจากความฝัน

ความฝัน หมายถึง เรื่องราวที่ปรากฏให้เห็นในขณะหลับและตื่นขึ้นมาจำได้ของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

อิทธิพล หมายถึง ความเชื่อที่เกิดจากความฝันที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๖ ทบทวนเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง

อรรถกถา มหาสุบินชาดก เอกนิบาตชาดก ขุททกนิกาย เรื่องพระสุบินนิมิต ๑๖ ข้อ ของพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้นมีอธิบายไว้ในอรรถกถาสรุปว่า พระเจ้าปเสนทิโกศล ผู้ครองกรุงสาวัตถี อันเป็นราชธานีของแคว้น โกศล บรรทมหลับในราตรีวันหนึ่ง เวลาปัจฉิมยามใกล้รุ่ง ทรงพระสุบินถึง ๑๖ ข้อ ซึ่งเป็นพระสุบินที่แปลกประหลาด ทรงตกพระทัย ได้ตรัสเล่าพระสุบิน ๑๖ ข้อนั้นให้พราหมณ์ปุโรหิตประจำราชสำนักทำนาย พราหมณ์ปุโรหิตเหล่านั้นก็ทูลเป็นเสียงเดียวกันว่าเป็นพระสุบินที่ร้าย และทำนายว่า พระเจ้าปเสนทิโกศล จะต้องประสบอันตราย ๓ ประการ คือ เสวยราชสมบัติ เสียพระมเหสี และสวรรคต อย่างใดอย่างหนึ่ง พราหมณ์ปุโรหิตถวายคำแนะนำให้ทรงทำพิธีฆ่าสัตว์บูชาอัญญ เพื่อสะเดาะพระเคราะห์ พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงเชื่อและตกพระทัยมาก จึงมีพระราชโองการ ให้เตรียมทำพิธีฆ่าสัตว์บูชาอัญญตามคำแนะนำของพราหมณ์ปุโรหิตเหล่านั้น^๕

คัมภีร์ขุททกนิกาย มหาเวสสันดรชาดก เรื่องพระสุบินนิมิตของพระนางมัทรี ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกาย อรรถกถาชาดก ซึ่งสรุปใจความได้ว่า พระสุบินนิมิตปรากฏเมื่อตอนที่เต่าชราตาชุกมีความประสงค์ต้องการที่จะขอพระกัณหาธรรมาภิมุขี พระชาลิราชกุมาร ไปเป็นทาสรับใช้ในครัวเรือน เพื่อเป็นการผ่อนเบาการทำงานให้กับนางอมิตตดาภริยาสุดที่รักของตนเอง ชุกเดินไปตามทางที่พระอุตุฤทัยบอกให้จนกระทั่งถึงฝั่งสระ โบกขรณี ๔ เหลี่ยม จึงคิดว่าเวลานี้เป็นเวลาเย็นนักแล้ว นางมัทรีคงจะกลับมาจากป่าแล้ว ธรรมดามาคูคามย่อมทำอันตรายแก่ทางทาน ต่อพຸ່ງนี้เข้าเวลานางมัทรีเข้าป่าแล้ว จึงไปสู่อาศรมบทพลุขทวารก ทาริกาทั้งสองจากพระเวสสันดรแล้วพาหนีไปในเวลาใกล้รุ่งราตรีในคืนวันนั้น พระนางมัทรีก็ทรงเข้าสู่ันทรา ทรงพระสุบินนิมิตฝันว่า “มีบุรุษคนหนึ่งมีรูปร่างดำดำอำมฤต ห่มผ้ากาสาขาวพัศตร์ ทัดดอกไม้ม่วงแดงทั้งสองหู ถือดาบคู่เข้าไปในศาลา

^๕ พุ.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๓๗/๓๒.

อุคกระชากภูเขาของพระนาง ให้พระนางล้มหงายบนแผ่นดิน แล้วควักพระเนตรทั้งสองข้างแล้วตัด พระหัตถ์ซ้ายขวาเสียให้ขาด ฝ่ายพระอุระควักเอาดวงพระทัยมีพระโลหิตไหลหลดหยาดแล้วหนีไป^๖

เมื่อพระนางมัทรีทรงพระสุบินนิมิตอย่างนี้แล้ว ทรงตื่นจากบรรทมสะดุ้งหวาดหวั่นว่า จะเป็นฝันร้ายจึงไปเฝ้าพระเวสสันดรแล้วเล่าพระสุบินนิมิต พระเวสสันดรทรงพิจารณาว่า ความฝัน นี้เป็นเรื่องราว เพราะพຼ່ງนี้เข้าจะมีผู้มาขอพระลูกทั้งสอง แต่ถ้าวเอบอกไป มัทรีจะต้องขัดขวาง ต่อการบำเพ็ญทานบารมีของเราเป็นแน่ พระองค์จึงตรัสว่า “ความฝันนี้ไม่ร้ายดีประการใด เป็น ความฝันด้วยเหตุที่เจ้ามีความลำบากด้วยการเสวยและการบรรทมเท่านั้น”

พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ พระสุบินนิมิตของพระนางสิริมหามายา มีปรากฏในคัมภีร์ พระสุตตันตปิฎกมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ มีใจความว่า “ท้าวจามหาราชทั้ง ๔ คือ ธรรมฐ ท้าววิรูปหก ท้าววิรูปักข์ และท้าวกุเวร มาขอพระองค์ไปพร้อมพระแท่นที่บรรทม นำไปยังป่าหิมพานต์ วางประดิษฐานลงบนแผ่นดินใหญ่ชื่อว่าโนศิลา มีประมาณ ๖๐ โยชน์ ภายใต้ ต้นรังใหญ่มีขนาด ๗ โยชน์ แล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่ส่วนสุดข้างหนึ่ง ขณะนั้นมีนางเทพธิดาพระเทวีของ ท้าวมหาราชทั้งสี่ มาเชิญพระองค์ให้เสด็จไปทรงน้ำในสระอโนดาต ชำระล้างมลทินพระวรกาย เพื่อที่จะชำระล้างมลทินของมนุษย์ออก แล้วให้เปลี่ยนอาภรณ์เครื่องทรงใช้ของทิพย์ทั้งหมด ถูบไล้ ด้วยของหอม และประดับด้วยบุปผชาติอันเป็นทิพย์เช่นกัน จากนั้นอันเชิญพระนางให้เสด็จเข้า บรรทมในวิมานทองอันประดิษฐานอยู่บนยอดกุเหาเงิน และในที่ใกล้เคียงกันนั้น มีภูเขาทองอีกลูก หนึ่ง มีพญาช้างเผือกงามลงมาจากภูเขาทองมาสู่ห้องบรรทมของพระนาง ชูวงซึ่งถือดอกบัวสีขาว มีกลิ่นหอมฟุ้งไปทั่ววิมาน กระทำประทักษิณพระนางครบ ๓ รอบแล้วเสร็จ แล้วก็หายไป”^๗

โยธิน ศันสนยุทธ กล่าวไว้ในเรื่องญาณวิทยาว่า “ด้วยเหตุที่การรับรู้จะแพร่ กระจาย ออกไปในขณะนอนหลับ แต่มันก็เป็นช่วงเวลาที่ยานวิทยาของคุณจะอยู่ในสภาพที่ดีที่สุดบ่อยครั้ง ที่เดียวที่รอยประทับทางจิตจะรูล้ำเข้าไปในกลไกความฝัน และเข้าไปกำหนดหรืออย่างน้อยก็มี อิทธิพลต่อจินตนาการความฝันของคุณ รอยประทับความฝันเหล่านี้จะเป็นไปทั้งสัญลักษณ์และ ของจริงซึ่งก็ขึ้นอยู่กับระดับความลึกของความฝัน”^๘

จุฑาทิพย์ อุมะวิชณี กล่าวไว้ในเรื่องวิวัฒนาการแห่งความคิด ภาคมนุษย์และ มนุษยชาติว่า “ในปี ค.ศ. ๑๙๑๓ ฟรอยด์กล่าวว่า ทฤษฎีของเขามีได้อธิบายแต่เพียงปรากฏการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงทางประสาท การถูกบีบบังคับและการถูกรอบงำทางจิตใจเท่านั้น แต่รวมถึง

^๖ บ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๔๖/๓๑๐.

^๗ ม.อุ.อ. (ไทย) ๑๔/๒๓/๕๕.

^๘ โยธิน ศันสนยุทธ และคณะ, จิตวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๓), หน้า

ปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาต่างๆ ไป ประการแรก ได้แก่ ความฝัน และประการที่สองเป็นปรากฏการณ์ต่างๆ เช่น การกล่าวโดยไม่ตั้งใจ คำพูดขบขัน และการกระทำโดยไม่รู้ตัวสำหรับฟรอยด์แล้ว ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นเสมือนปรากฏการณ์ผิดปรกติที่เต็มไปด้วยความตั้งใจ โดย ปราศจากการมีสติรู้ตัว”^๕

สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม กล่าวไว้ในเรื่องจิตวิทยาเพื่อความสุขในการดำรงชีวิตว่า ฟรอยด์เชื่อว่า “ความฝันเป็นสัญลักษณ์แห่งความปรารถนา ความวิตกกังวลร้อน และความกลัว ซึ่งถูกเก็บกดไว้ในจิตไร้สำนึก ความฝันแสดงออกในขณะที่เรายังหลับอยู่ไม่ได้สติ” นักจิตวิทยาใช้ความฝันเป็นเครื่องวิเคราะห์หาจิต สืบสาวหาต้นตอแห่งความคิด เพื่อให้เข้าใจภาวะจิตในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งตรงข้ามกับพวกหมอดูซึ่งจะใช้ความฝันเป็นเครื่องทำนายอนาคตของบุคคลนั้นๆ เป็นต้นว่าถ้าฝันว่าร้องไห้หมอดูก็จะทำนายว่าจะได้สิ่งที่รักและสมหวังในเร็ววัน โดยผูกเป็นคำทำนายคล้องจองว่า “ฝันว่าร้องไห้จะได้ชม ของรักตกตมจะคืนเข้า” อะไรทำนองนี้แต่นักจิตวิทยาวิเคราะห์ว่าเป็นเพราะบุคคลนั้นมีความน้อยเนื้อต่ำใจด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งจึงทำให้ได้ฝันเช่นนั้น”^๖

ยศ สันตสมบัติ กล่าวไว้ในเรื่องฟรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์ว่า “ก่อนหน้าที่ ฟรอยด์จะนำเสนอแนวคิดเรื่องความฝันของท่าน ชาวยุโรปผู้มีการศึกษาส่วนใหญ่มักเชื่อว่า ความฝันเป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย ไม่มีอะไรน่าสนใจ แต่ในทางตรงกันข้าม สังคมตะวันออก เช่น จีน และอียิปต์สมัยโบราณต่างเชื่อว่า ความฝันมีความหมายและมีความสำคัญความฝันเป็นเสมือนดังการพยากรณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล่วงหน้า ความฝันอาจเป็นกลางสังหรณ์หรือข่าวสารที่ดวงวิญญาณหรือพระเจ้าบอกแก่นมนุษย์ถึงเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น ชาวยุโรปร่วมสมัยของฟรอยด์ส่วนใหญ่ ต่างปฏิเสธความเชื่อที่ว่า ความฝันมีความหมาย ความพยายามที่จะแปลความฝัน จึงเป็นความเชื่อของมนุษย์โบราณที่มลายไ้การศึกษา และปราศจากเหตุผลทางวิทยาศาสตร์”^๗

จันทนา สกุลแรมรุ่ง และ เบญจมาศ พุทธสุวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความฝันของคนปกติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล โดยได้ทำการสัมภาษณ์บุคคลอาชีพต่าง ๆ รวม ๑๒๑ คน (ชาย ๕๓

^๕ จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี, วิวัฒนาการแห่งความคิด ภาคมนุษย์และมนุษยชาติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๔.

^๖ สุชา จันทน์เอม, สุรางค์ จันทน์เอม, จิตวิทยาเพื่อความสุขในการดำรงชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๑๘.

^๗ ยศ สันตสมบัติ, ฟรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์ : จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๓๒.

คน หญิง ๖๘ คน) อายุตั้งแต่ ๑๒ – ๕๐ ปี เพื่อหาความแตกต่างของความฝัน ผลที่ได้มีแนวโน้มที่แสดงว่า ความฝันของบุคคลหนึ่ง ๆ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมชีวิตประจำวัน บุคคลที่เกี่ยวข้องและความต้องการทางจิตใจของบุคคลคนนั้น^{๑๒}

จารุวรรณ ธรรมวัตร คติชาวบ้าน ได้ศึกษาเกี่ยวกับความฝันพบว่า ความฝันเป็นกระบวนการทำงานของจิตใจทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ดังนั้น ความฝันจึงสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต จึงเชื่อว่า ความฝันเป็นความจริงในชีวิตประจำวัน เช่น ฝันว่าฟันหัก จะมีญาติเจ็บป่วย ฝันว่าถูกรัด จะได้แต่งงาน ฝันว่าไฟไหม้ จะได้รับความเดือดร้อน ฝันว่าได้ดอกบัว จะพบเนื้อคู่^{๑๓}

กิติกร มีทรัพย์ ได้กล่าวถึงความฝันของวรรณคดีไทยไว้หลายเรื่อง ในหนังสือประวัติชีวิตการงาน และพรอยด์บำบัด เช่น ในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งตอนหนึ่งได้กล่าวถึงความฝันของนางเทพทอง (แม่ของขุนช้าง) ว่า

ฝ่ายนางเทพทองนั้นนอนหลับ	พลิกกลับก็เพื่อละเมอฝัน
ว่าช้างพลายตายกลิ้งตลิ่งชัน	พองขึ้นหัวนั้นเน่าโงงไป
ยังมีนกตะกรุมหัวเหม่	บินเตร่เข้ามาแต่ป่าใหญ่
อ้าปากคาบช้างแล้ววางไป	เข้าในหอกลางที่นางนอน
ในฝันนั้นว่านางเรียกนก	เชิญเจ้าขรรค์หัวถกมานี่ก่อน
นางคว่าได้เจ้าตัวหัวกล่อน	กอดนอนกับช้างอย่างสบาย ^{๑๔}

อภิศักดิ์ ใจทัต ได้กล่าวในงานเขียนวิทยานิพนธ์ ว่า พระพุทธศาสนา เห็นว่าความฝันที่มีสาระเชื่อถือได้นั้น ต้องเป็นความฝันที่มีสาเหตุจากข้อบุพพนิมิตเท่านั้น เพราะเป็นความฝันที่เกิดจากกุศลกรรมที่เคยทำไว้ในอดีต สามารถนำความฝันนั้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาก็จะเกิดขึ้นได้ ส่วนในความฝันอื่นๆ ที่ไม่สามารถเชื่อถือได้ว่าจะจริงหรือไม่จริง^{๑๕}

^{๑๒} จันทนา สกุศลธรรมรุ่ง และ เบญจมาศ พุทธสุวรรณ, “ความฝันของคนปกติ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาจิตเวชศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๑๘).

^{๑๓} จารุวรรณ ธรรมวัตร. คติชาวบ้าน, (มหาสารคาม : ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๐).

^{๑๔} กิติกร มีทรัพย์, ชิกมันต์ พรอยด์ ประวัติชีวิตการงานและพรอยด์บำบัด, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐ – ๑๔๑.

^{๑๕} อภิศักดิ์ ใจทัต, “ความฝันในพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอิทธิพลของความฝันที่มีต่อชาวพุทธในชุมชนถนนสุคันธาราม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา ศาสนาเปรียบเทียบ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๓).

สุทธิศักดิ์ จารุชนเศรษฐ์ และอารา ชินะกาญจน์ ได้วิจัยเรื่องการศึกษาความฝันของผู้ป่วยโรคทางกายและทางจิต พบว่าเหตุชักนำให้เกิดความฝันส่วนใหญ่เกิดจากอารมณ์หรือจิตใจของผู้ป่วยเอง^{๑๖}

จากการทบทวนเอกสารดังกล่าว พอสรุปได้ดังนี้ คือถึงแม้พระพุทธศาสนาจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับความฝัน แต่ความฝันก็เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ที่จะต้องเรียนรู้และเข้าใจให้ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา และทฤษฎีที่เกี่ยวกับความฝันของนักจิตวิทยาแต่ละท่าน ก็ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม เรื่องของความฝันแม้จะมีใช้ตัวกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับชีวิตของเรา แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งของความเชื่อในวิถีชีวิตของการดำรงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการนอนหลับฝันหรือฝันกลางวัน ก็ล้วนมีอิทธิพลต่อความเชื่อของเราไม่ทางตรงก็ทางอ้อมทั้งนั้น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อในความฝันที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ ด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน ๑๕ คน ประกอบไปด้วย

๑. กลุ่มที่ ๑ ที่มีอายุ ๕๑ ปีขึ้นไป

๑. คุณยายเปศลน เพิ่มสิน	ผู้อาวุโสที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ
๒. คุณตาออน วรรณาม	ปราชญ์ชาวบ้าน และนักโหราศาสตร์
๓. นายสินทร พิมพะสอน	อดีตกำนันตำบลห้วยโพธิ์
๔. นางเจียมจิต มัชชีโม	ราชการบำนาญ
๕. ร้อยตำรวจตรีถาวร พิมพะสอน	ราชการบำนาญ

๒. กลุ่มที่ ๒ ที่มีอายุ ๒๕ – ๕๐ ปี

๑. ส.ท.ทวี ถิตยวิลาส	ประธานสภาเทศบาลตำบลห้วยโพธิ์
๒. นางอรชร คงอุดม	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ บ้านดงสว่าง
๓. นางวิลาวัล ถิตยสรรพ	ครูพี่เลี้ยงศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ วัดดงสว่างใน

^{๑๖} สุทธิศักดิ์ จารุชนเศรษฐ์ และอารา ชินะกาญจน์, “วิทยานิพนธ์ความฝันของผู้ป่วยโรคทางกายและทางจิต”, วิทยานิพนธ์, (คณะแพทยศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๑๘.

๔. นายสุรพงษ์ คำยั้ง อาชีพค้าขาย

๕. นางสาวจิตตา บุญมีสี อาชีพค้าขาย และผู้รักษาศีลอุโบสถวัดคงสว่างใน

๓. กลุ่มที่ ๓ ที่มีอายุ ๑๕ – ๒๕ ปี

๑. นายณัฐพล ปรีพูล นักศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม

๒. นางสาวฉัตรชนก บุญเอก พยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลกาฬสินธุ์

๓. นางสาวสุภาพร ปรีวิสัย นักศึกษา มมร.

๔. นางสาวจิตาพา คงอุดม นักเรียนโรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์

๕. เด็กชายมานพ คำประเทือง นักเรียนโรงเรียนอนุคุณนารี

๑.๗.๒ การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) ซึ่งประกอบไปด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายวิดีโอ

๑.๗.๓ การสร้างแบบสัมภาษณ์

การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

๑.) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับความเชื่อในความฝัน ที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านคงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

๒.) ข้อมูลที่ได้มาจาก ขั้นตอนที่ ๑.) มาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา และให้ข้อเสนอแนะ

๓.) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

๔.) นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน คือ ท่านพระมหามิตร จิตตปญโญ ดร. , ท่านดร.ประยูร แสงใส และ ผศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงศักดิ์ พิจารณาความเหมาะสม และความถูกต้องตามเนื้อหา ภาษา และความสอดคล้องเกี่ยวกับประเด็นคำถาม

๕.) เพื่อปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ตามคำแนะนำของ ผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบก่อนนำไปเก็บข้อมูล

๑.๗.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑.) นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้เชี่ยวชาญ และชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในการสัมภาษณ์

๒.) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัว และเตรียมเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๔.) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่นๆ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย

๑.๗.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) เพื่ออธิบายความเชื่อในความฝันที่มีอิทธิพลต่อชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ใน ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. ความฝันที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒. ความเชื่อในความฝันของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๓. การวิเคราะห์ความฝันที่มีอิทธิพลต่อของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบความฝันที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบความเชื่อในความฝันของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๑.๘.๓ ทำให้ทราบถึงการวิเคราะห์ความฝันที่มีอิทธิพลต่อของชาวบ้านดงสว่าง ตำบลห้วยโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์